

การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาในทางวิชาชีพบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
สำหรับการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

THE PROFESSIONAL ACCOUNTING EDUCATION PROVISION
OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THAILAND
FOR FREE MOBILITY OF EDUCATED LABOUR IN
ACCOUNTANCY SERVICES SUPPORTING TO
ASEAN COMMUNITY

ชัยมงคล ผลแก้ว¹
กุสุมา คำพิทักษ์
สายจิต วัชรสินธุ์
กิงกาญจน์ มูลเมือง
นภาพร เจริญมีฤทธิ์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชนของไทย ในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีสู่การแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และศึกษา ปัญหาสำคัญในการพัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันแก่นักบัญชีไทย การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก คณบดี/หัวหน้าภาควิชาการบัญชีของมหาวิทยาลัยไทยเขตภาคกลางจำนวน 30 แห่ง

ผลการวิจัยพบว่ากลไกสำคัญที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยใช้เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย การจัดสรรงบประมาณพัฒนาอาจารย์และการ จัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 2) การปรับปรุงหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ การฝึกงาน/สหกิจศึกษา และการรับรองหลักสูตร 3) การ พัฒนาการเรียนการสอนโดยสอดแทรกภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนในหลักสูตร การประยุกต์เทคนิคการ สอนที่หลากหลาย และการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน 4) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การทบทวนความรู้ การออกค่ายเพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ 5) การสร้างความร่วมมือกับสถาน ประกอบการเพื่อพัฒนาความเป็นมืออาชีพแก่นักศึกษา ปัญหาการเตรียมความพร้อมที่สำคัญคือการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ผลการวิจัยทำให้สถานศึกษาทราบผลกระทบของการเตรียมความพร้อมในการผลิตบัณฑิตไทยสู่ นักบัญชีอาเซียนและใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถทางการ แข่งขันต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อม การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงาน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ต.คลองหก อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110
หมายเลขติดต่อ: 02-549-3257 อีเมล: chaimongkon_p@exchange.rmutt.ac.th

Abstract

This research aims to investigate the operating mechanism of Thai public and private universities for preparing students to compete in ASEAN Economic Community (AEC). Significant problems in the development of competitive advantages for Thai accountants are included in this research. An in-depth interview was used for data collecting by deans or heads of accounting department of 30 universities in the middle region of Thailand.

Research findings present significant operating mechanism that Thai universities used to prepare students for AEC. The mechanism consists of 1) the development of cooperative among universities, budgeting allocation for the development of academics and learning facilities; 2) the development of accounting curriculum based on Thai Qualifications Framework for Higher Education, International Education Standards, Internship/Co-operative Education, and Accounting Accreditation; 3) the development of teaching and learning methods by including a variety of teaching techniques, English and ASEAN language, and professional ethics; 4) organizing extra-curriculum activities; 5) establishing co-operative with business entrepreneurs for the development of accounting profession for students. Significant problems in preparing Thai students to compete in AEC are communications and technology skills. Understanding the operating mechanism and problems in preparing students to AEC would be an important guideline for universities to improve their teaching and learning systems for future competitive advantage.

Keywords: Readiness, Free Mobility of Educated Labor, AEC

บทนำ

การรวมตัวกันของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนำไปสู่การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของธุรกิจไปสู่การแข่งขันในระดับสากล ซึ่งกิจการสามารถดำเนินการผลิตสินค้าในประเทศสมาชิกใดก็ได้ โดยนำทรัพยากรทั้งวัตถุดิบและแรงงานจากภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านมาใช้ในการผลิต ปราศจากอุปสรรคในด้านภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี ตลอดจนการสร้างมาตรฐานของสินค้าและกฎระเบียบต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้เกิดการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพตามข้อตกลงยอมรับร่วมกันในคุณสมบัติวิชาชีพของอาเซียน

วิชาชีพบัญชีเป็นหนึ่งในเจ็ดวิชาชีพด้านการบริการที่จะมีการเปิดเสรีการค้า ซึ่งบริการวิชาชีพมีหลายรูปแบบได้แก่ การอนุญาตให้ผู้ประกอบการต่างชาติซึ่งอยู่นอกราชอาณาจักรไทยข้ามพรมแดนเข้ามาให้บริการวิชาชีพในประเทศไทยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การอนุญาตให้คนไทยเดินทางไปใช้บริการวิชาชีพในต่างประเทศ การเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นต่างชาติในการประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทย และการอนุญาตให้นักบัญชีในประเทศอาเซียนเข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือนักบัญชีไทยสามารถเดินทางออกไปทำงานในประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนได้โดยผ่านการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานมีแรงผลักดันจากหลายปัจจัยเช่น ความยากจน การขาดแคลนที่ดิน จำนวนแรงงานที่มากเกินไป

จำเป็น และในทางกลับกันการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานยังอาจเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้ โอกาสในการแสวงหางานหรือค่าจ้างที่ดีกว่า ความมั่นคงและทันสมัยของประเทศปลายทาง (Grigg, 1977)

การเข้าร่วมในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถือเป็นโอกาสที่ดีของนักบัญชีไทยที่จะเข้าไปประกอบวิชาชีพบัญชีในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ยังขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะทางวิชาชีพบัญชี แต่ในทางตรงกันข้ามการเปิดรับคู่แข่งจากต่างประเทศอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการแย่งงานของผู้ประกอบวิชาชีพไทย เนื่องจากอัตราค่าแรงงานที่ถูกกว่าและทักษะด้านการสื่อสารที่ดีกว่า แม้ว่าจะมีโครงการวิจัยที่ศึกษาการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (สุปิน ยุระรัช และคณะ 2554) การวิเคราะห์อุปสรรคในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของแรงงานไทย (อ้อทิพย์ ราชบุรณิคม และ ชมพูนุช โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์, 2552; รจนา ขุนแก้ว และ มัทนชัย สุทธิพันธ์, 2558) แต่การศึกษาเท่าที่ปรากฏยังขาดความชัดเจนที่จะแสดงถึง กระบวนการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาวินิจฉัยวิชาชีพบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยสำหรับการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ครอบคลุมทั้งสถาบันการศึกษาของภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงกลไกการเตรียมความพร้อมด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพตามข้อตกลงยอมรับร่วมกันในคุณสมบัติวิชาชีพของอาเซียน หากมองในด้านมิติขององค์กรวิชาชีพจะเห็นว่า สมาชิวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ความเข้าใจและกระตุ้นผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีไทยให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพและทักษะที่จำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน (สมาชิวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557) อย่างไรก็ตามความเหลื่อมล้ำมีข้อจำกัดค่อนข้างมากที่จะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีสู่การเป็นนักบัญชีอาเซียน เนื่องจากเป็นบทความที่มาจากมุมมองขององค์กรวิชาชีพเท่านั้น ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลในมุมมองของผู้ผลิตบัณฑิต ซึ่งหมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบัญชี

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาผลกระทบการดำเนินงานและประเด็นปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาทางบัญชีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างชัดเจน โดยคำถามในการวิจัยครั้งนี้คือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบัญชีมีการเตรียมความพร้อมนักศึกษาศาขวิชาการบัญชีสู่การเป็นนักบัญชีอาเซียนอย่างไร อะไรคือประเด็นปัญหาที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาสู่การเป็นนักบัญชีอาเซียน และสถาบันอุดมศึกษามีแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวอย่างไร คณะผู้วิจัยคาดว่าจะงานวิจัยฉบับนี้จะให้ข้อค้นพบใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในการเตรียมความพร้อมบัณฑิตนักบัญชีไทยให้สามารถทำงานได้ในประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อแสดงผลกระทบการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทยในการเตรียมความพร้อมและสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่บัณฑิตนักบัญชีไทยให้สามารถทำงานได้ในประเทศและประชาคมอาเซียน
2. เพื่อแสดงปัญหาอุปสรรคสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทยในการเตรียมความพร้อมและสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่บัณฑิตนักบัญชีไทยให้สามารถทำงานได้ในประเทศและประชาคมอาเซียน

นิยามศัพท์ในการวิจัย

นิยามศัพท์ของคำว่า กลไกการดำเนินงานและความพร้อมของนักศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้คือ

1. กลไกการดำเนินงาน หมายถึง วิธีการ กลยุทธ์ กิจกรรมหรือแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษานำมาใช้ในการพัฒนาความพร้อมของนักศึกษา เช่น การสนับสนุนของมหาวิทยาลัย การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการ

2. ความพร้อมของนักศึกษา หมายถึง นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจด้านวิชาชีพบัญชี มีทักษะการทำงานทางวิชาชีพบัญชี และมีทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจ ในการเข้าสู่วิชาชีพบัญชีทั้งในและต่างประเทศ

ทบทวนวรรณกรรม

1. การรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียน

สมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nation: ASEAN) หรือ “อาเซียน” มีสมาชิก 10 ประเทศได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมียนมาร์ บรูไน และกัมพูชา ได้เล็งเห็นประโยชน์ร่วมกันในการรวมกลุ่มให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของโลกที่ส่งผลกระทบต่อกฎภูมิภาคอาเซียน จึงได้รวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community: AC) อย่างเป็นทางการเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้อาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีความสมานฉันท์ ร่วมกันพัฒนาอย่างเอื้ออาทรกันและกัน (Association of Southeast Asian Nations, 2012)

ประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลักได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน การรวมตัวกันของประชาคมอาเซียนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือการพัฒนาไปสู่เขตการผลิตเดียวและตลาดเดียว (Single Market and Production Based) ซึ่งหมายความว่า อาเซียนจะมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรีเสมือนอยู่ประเทศเดียวกัน สามารถดำเนินกระบวนการผลิตในประเทศสมาชิกใดก็ได้ โดยนำทรัพยากรทั้งวัตถุดิบและแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมาใช้ในการผลิต ตลอดจนมีการสร้างมาตรฐานของสินค้าและกฎระเบียบต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้เกิดการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพตามข้อตกลงยอมรับร่วมกันในคุณสมบัตินักวิชาชีพของอาเซียนจำนวน 7 สาขา คือ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล สถาปนิก นักสำรวจ วิศวกร นักบัญชี

2. ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน

การย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ อัตราการว่างงาน ระดับค่าจ้าง โอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ สภาพสังคมและการเมือง Lee (1966) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยดึงดูด และปัจจัยผลักดันขึ้นเพื่ออธิบายการย้ายถิ่นของแรงงาน ต่อมา Grigg (1977) ได้พัฒนาแนวคิดของ Lee โดยอธิบายการย้ายถิ่นของแรงงานเกิดจากปัจจัยผลักดันได้แก่ ความยากจน การขาดแคลนที่ดิน การมีประชากรมากเกินไปของประเทศต้นทาง ส่วนปัจจัยดึงดูดได้แก่ โอกาสในการแสวงหางานหรือค่าจ้างที่ดีกว่า

งานศึกษาของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2555) พบว่า ผลกระทบสำคัญจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออกในด้านที่ดี ได้แก่ การแก้ปัญหาการว่างงานในประเทศ เงินสดต่างประเทศไหลเข้าประเทศเพิ่มขึ้น แรงงานที่ย้ายกลับสู่ภูมิลำเนาเดิมจะเป็นผู้มีประสบการณ์สูงขึ้น ประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าจะทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง นายจ้างมีทางเลือกจ้างแรงงานที่มีค่าแรงงานต่ำกว่า ในทางตรงข้าม ผลกระทบในด้านลบของการเคลื่อนย้ายแรงงานได้แก่ การสูญเสียบุคลากรที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ และอุตสาหกรรมบางประเภท

อาจได้รับผลกระทบจากการไหลเข้าของแรงงานจากประเทศอื่นซึ่งมีค่าแรงงานต่ำกว่า จนอาจทำให้เกิดปัญหาแรงงานในมิติเศรษฐกิจและสังคมขึ้น

บริษัทสอบบัญชีขนาดใหญ่ที่มีชื่ออยู่ในระดับนานาชาติจัดอันดับตามรายได้และส่วนครองตลาดซึ่งเป็นลูกค้าส่วนใหญ่ของโลก จนสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้กำหนดราคาเพดานของการสอบบัญชีได้ ปัจจุบันมี 4 บริษัท (Big 4) คือ PricewaterhouseCoopers (PWC), Deloitte (DTT), Ernst & Young (EY), และ KPMG (KPMG) บริษัทเหล่านี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศที่บริษัทเหล่านี้ให้บริการในแต่ละประเทศ

3. ข้อตกลงยอมรับร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัตินักวิชาชีพอาเซียนสาขาวิชาชีพบัญชี

วิชาชีพบัญชีเป็นหนึ่งในเจ็ดวิชาชีพด้านการบริการที่จะมีการเปิดเสรี ซึ่งมีการดำเนินการเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการมีกรอบกว้าง ๆ ที่ประเทศในกลุ่มอาเซียนตกลงร่วมกัน (AEC Blueprint และ ASEAN Framework Agreement on Service: AFAS) ไปสู่การเจรจาในรายละเอียดในการจัดทำข้อตกลงหรือข้อผูกพันร่วมกันเพื่อลดข้อจำกัดด้านการค้าบริการระหว่างกันมากขึ้นในกลุ่มที่เจรจาร่วมกัน

สาระสำคัญของข้อผูกพันเปิดตลาดการค้าบริการตามรูปแบบการบริการมี 4 รูปแบบ คือ 1) การให้บริการข้ามพรมแดน คือ การให้ต่างชาติซึ่งอยู่นอกอาณาเขตไทยสามารถให้บริการข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทยได้ เช่น การให้บริการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น 2) การบริโภคนอกประเทศ คือ การอนุญาตให้คนไทยเดินทางไปใช้บริการในต่างประเทศได้ โดยรูปแบบที่ 1 และ 2 ไม่มีข้อจำกัดและมีการให้บริการเป็นปกติอยู่แล้ว 3) การตั้งธุรกิจ คือ การเพิ่มสัดส่วนหุ้นต่างชาติ จากไม่เกินร้อยละ 49 เป็นไม่เกินร้อยละ 70 โดยสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์มีส่วนเกี่ยวข้องใน 2 รายการคือ บริการบัญชีและตรวจสอบบัญชี และบริการด้านภาษีอากร ซึ่งขณะนี้ตามข้อผูกพันเปิดตลาดการค้าบริการชุดที่ 8 สาขาบริการวิชาชีพบัญชีได้ผูกพันเฉพาะการจัดทำบัญชีสำหรับยื่นแบบภาษีให้กับบริษัทในเครือหรือบริษัทในกลุ่มของต่างชาติไว้ที่ร้อยละ 51 ส่วนบริการอื่น ๆ ผูกพันไว้ที่ร้อยละ 49 เท่านั้น 4) การให้บริการโดยบุคคลธรรมดา คือ ผู้ให้บริการมีการเดินทางเข้าหรือออก เช่น นักบัญชีในประเทศอาเซียนเข้ามาทำงานในประเทศไทยหรือนักบัญชีไทยเดินทางออกไปทำงานในประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน โดยผ่านการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Agreement: MRA) ซึ่งกรอบข้อตกลงยอมรับร่วมกันในสาขาบัญชีลงนามแล้วในปี ค.ศ. 2009 (พ.ศ. 2552) และอยู่ระหว่างการร่างข้อตกลงยอมรับร่วมกันในสาขาบัญชี

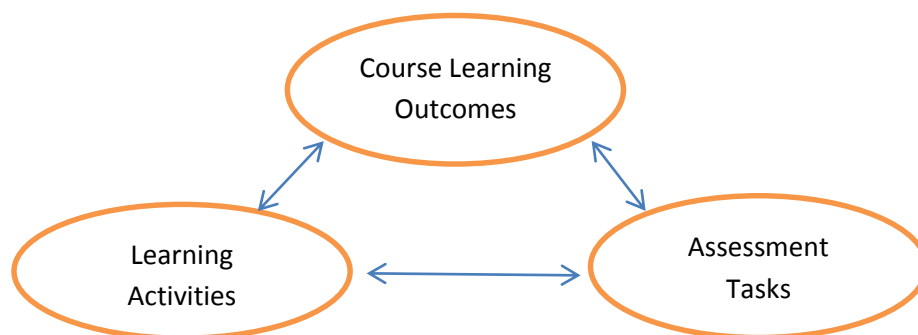
การกำหนด MRA ดังกล่าวจะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของการเป็นนักวิชาชีพบัญชีอาเซียน เช่น จบปริญญาตรีสาขาบัญชี หรือเทียบเท่าตามเกณฑ์ที่ตกลงร่วมกัน มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 3 ปี มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องตามที่กำหนด และมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศของตน ซึ่งเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นในการขอรับรองเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นนักวิชาชีพบัญชีอาเซียน (ACPA) จากองค์กรวิชาชีพบัญชีในประเทศของตน เช่น สภาวิชาชีพบัญชีฯ เป็นองค์กรวิชาชีพบัญชีของประเทศไทย ที่จะเป็นผู้รับรองตรวจสอบคุณสมบัติ เพื่อพิจารณาการออกใบรับรองการเป็นนักวิชาชีพบัญชีอาเซียนที่จะได้รับความสะดวกในการเดินทางเข้าไปประกอบวิชาชีพในประเทศอาเซียนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเดินทางเข้าไปประกอบวิชาชีพในประเทศอาเซียนจำเป็นต้องสมัครเป็นสมาชิกวิชาชีพบัญชีในประเทศนั้น ๆ พร้อมทั้งปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกาดังต่าง ๆ ภายในประเทศนั้น ๆ เช่นเดียวกับนักบัญชีในประเทศนั้นด้วย (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557)

4. การศึกษาวิชาชีพการบัญชีในระดับอุดมศึกษา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพบัญชี (Johnson, 1982; Perera, 1989) องค์ความรู้และพัฒนาวิชาชีพบัญชีของมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้ความรู้แก่นักศึกษาอย่างเพียงพอใน

การผลิตนักบัญชีและผู้สอบบัญชี (West, 2003) นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างการศึกษาด้านวิชาชีพและองค์กรวิชาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ (Yapa, 2000; Annisette; 2000; Birkett & Even 2005)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาปัจจุบันมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (Learning outcome) ซึ่งเชื่อมโยงมาจากแนวคิดความรู้ความเข้าใจที่เป็นลักษณะความสอดคล้องเชิงโครงสร้างระหว่าง (Biggs & Tang, 2007) ผลสัมฤทธิ์ วิธีการเรียนการสอน และการประเมินผล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ จาก Teaching for quality learning at university: what the student does. โดย J. Biggs, & C. Tang., 2007, Open University Press/Society for Research into Higher Education.

ภาพที่ 1 แสดงทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ โดยผู้สอนมีหน้าที่ในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษา ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ถูกออกแบบอย่างเหมาะสมเช่นกัน เพื่อช่วยให้สามารถบรรลุผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ปัจจัยสำคัญ เช่น กระบวนการเรียนการสอน หลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิธีการสอนที่ใช้ การวัดและประเมินองค์ประกอบเหล่านี้จะต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กัน (Biggs, 2003)

ทฤษฎีการเรียนรู้อีกแนวคิดหนึ่งได้รับการยอมรับและนักวิชาการได้นำมาใช้ในการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ Bloom's Taxonomy ซึ่ง Bloom (1976) ได้กล่าวถึงการจำแนกการเรียนรู้ 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัย โดยแต่ละด้านจะจำแนกระดับความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ความรู้ที่เกิดจากความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า

ในประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาวิชาชีพบัญชีในระหว่างช่วง พ.ศ.2491 ถึง 2547 (Pholkeo, 2013) หน่วยงานดังกล่าวได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (เดิมชื่อทบวงมหาวิทยาลัย) กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหน้าที่กำกับดูแลทั้งมหาวิทยาลัยภาครัฐและเอกชน จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาวิชาชีพบัญชีในช่วงระยะเวลาดังกล่าวขาดความเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัยและองค์กรวิชาชีพเท่าที่ควร (Pholkeo, 2013) จนกระทั่งได้มีการตราพระราชบัญญัติวิชาชีพ พ.ศ.2547 จึงได้มีการก่อตั้งสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้น เป็นศูนย์รวมของผู้ประกอบวิชาชีพและถือเป็นองค์กรวิชาชีพบัญชีแห่งเดียวในประเทศไทย

การพัฒนาวิชาชีพบัญชีของไทย ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเช่น สถาบันการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กรมสรรพากร สภาวิชาชีพบัญชี บริษัทสอบบัญชีระหว่างประเทศและบริษัทสอบบัญชีภายในประเทศได้ร่วมมือกันมากขึ้นในการพัฒนาคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีไทย

5. การเตรียมความพร้อมนักวิชาชีพบัญชีตามรูปแบบการให้บริการ

สภาวิชาชีพบัญชีฯ (FAP Newsletter No.7) กล่าวว่า จำนวนนักวิชาชีพบัญชีไทยในปี ค.ศ. 2015 มีประมาณห้าหมื่นคนถือว่าเป็นจุดเด่นของประเทศไทย เมื่อเทียบกับสมาชิกองค์กรวิชาชีพของประเทศอื่นในอาเซียน อย่างไรก็ตามด้านการประยุกต์มาตรฐานการรายงานทางการเงิน พบว่านักวิชาชีพบัญชีในเขตอาเซียน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และพม่ารับเอามาตรฐานบัญชีระหว่างประเทศมาใช้โดยไม่ต้องมีการแปลทำให้สามารถติดตามหรือเข้าใจเนื้อหาของมาตรฐานสากลได้มากกว่า สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้เสนอแนะว่านักวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมดังนี้

1. ความพร้อมด้านมาตรฐานการบัญชีและการสอบบัญชีที่เป็นสากล
2. ความพร้อมในการศึกษากฎหมาย ข้อบังคับ ภาษีอากร ของประเทศนั้นๆ เพื่อไม่ให้เป็นการทำผิดกฎระเบียบ ข้อบังคับ ทำให้สามารถทำธุรกรรมได้อย่างราบรื่น
3. ความพร้อมด้านการสื่อสารและการปรับตัว
4. ความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
5. ความพร้อมด้านทัศนคติ จริยธรรม นักบัญชีต้องมีคุณลักษณะที่คล่องแคล่ว เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจและสามารถนำเสนอรายงานที่สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจในธุรกิจได้ทันทั่วทั้งที่
6. การรวมตัวกันสร้างจุดแข็งของความเป็นสำนักงานบริการวิชาชีพบัญชีที่มีเครือข่ายให้มากขึ้น และโดยพัฒนาการบริหารคุณภาพของงาน ชื่อเสียง และความพร้อมที่จะให้บริการ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุปิน ยุระรัช และคณะ (2554) ศึกษาความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า 1) ความพร้อมในการผลิตอาชีวนักบัญชีในระดับปานกลาง ในขณะที่อาชีพด้านแพทย์ ทันตแพทย์ นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร สถาปนิกและนักสิทธิมนุษยชนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่มีความพร้อม 2) คุณลักษณะบัณฑิตที่ประชาคมอาเซียนคาดหวังสามด้านได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (ประกอบด้วย 12 คุณลักษณะคือ ทักษะทางปัญญา ความรู้ในสาขาวิชา การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา ความสามารถเชิงตัวเลข ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง การบริหารเวลา ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถด้านภาษาอังกฤษ) ด้านจิตพิสัย (ประกอบด้วย 8 คุณลักษณะ คือ คุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต ทัศนคติที่ดีต่องานและเพื่อนร่วมงาน การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพที่ดี ความตระหนักในตนเอง การตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร แรงจูงใจในการทำงาน มุมมองสากล) และด้านทักษะพิสัย (ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะคือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะทางสังคม ทักษะทางวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะในการปรับตัว และทักษะในการสืบค้นข้อมูล

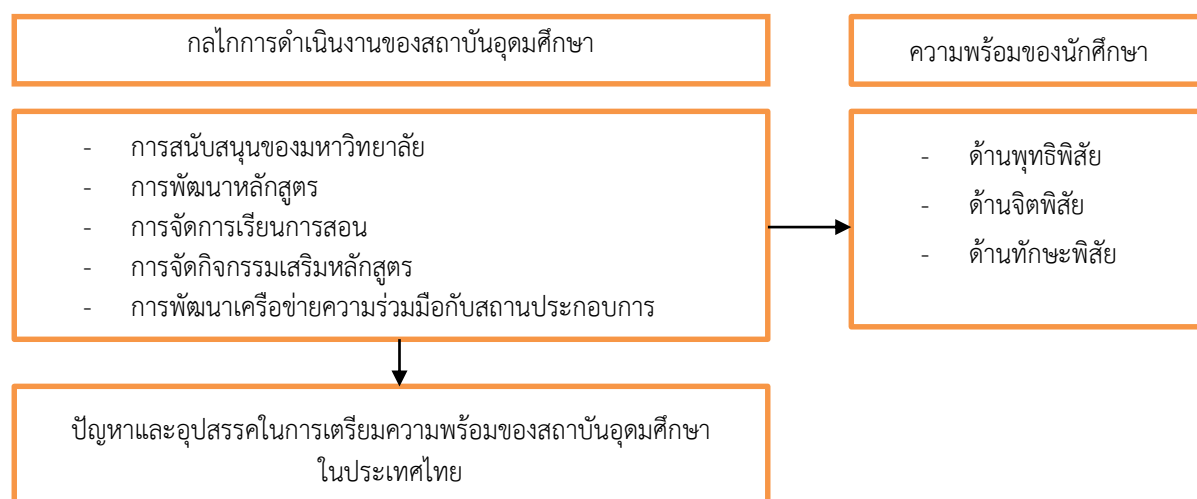
อภิญา เลื่อนฉวี (2553) ได้มีการศึกษาถึงผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีในอาเซียนพบว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีจะก่อให้เกิดผลดี คือ ตลาดแรงงานจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แรงงานมี

โอกาสเลือกทำงานในประเทศที่มีโอกาสได้แสดงความสามารถ หรือมีรายได้สูง ส่วนผลเสียจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีคือ อุตสาหกรรมบางชนิดอาจได้รับผลกระทบจากการไหลเข้าของแรงงานจากประเทศสมาชิกที่มีค่าแรงงานถูกกว่า อาจทำให้เกิดปัญหาระหว่างแรงงานภายในและต่างประเทศ

ผลการวิจัยของสถาบันและนักวิชาการหลายท่านเช่น อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม และ ชมพูนุช โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2552); รจนา ชุนแก้ว และ มัทนชัย สุทธิพันธ์ (2558) มีความสอดคล้องกันโดยเห็นว่าอุปสรรคในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและจุดอ่อนสำคัญของแรงงานไทย คือ ภาษาอังกฤษ จึงต้องเร่งพัฒนาและส่งเสริมทักษะด้านภาษาอย่างเร่งด่วน

วลัยลักษณ์ สุวรรณวลัยกร และ มนวิกา ผดุงสิทธิ์ (2556) ได้ศึกษาความคาดหวังและความพร้อมของวิชาชีพสอบบัญชีไทยในการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า นายจ้างมีความคาดหวังในคุณสมบัติผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมากที่สุดคือ คุณธรรมจริยธรรม การมีความรับผิดชอบในหน้าที่งาน และความสามารถทางภาษาอังกฤษ ตามลำดับ ในด้านความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นายจ้างมีความเห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีมีความพร้อมน้อยกว่าที่นายจ้างคาดหวัง โดยเฉพาะในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีระหว่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจ ข้อบังคับที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้การเป็นสมาชิกในประชาคมอาเซียน และความรู้ความเข้าใจในธุรกิจที่ตรวจสอบ

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่บรรยายข้างต้น พิจารณาได้ว่ากลไกการดำเนินงานและปัญหาการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทยในการสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่บัณฑิตนักบัญชีไทยให้สามารถทำงานได้ในประเทศและประชาคมอาเซียน มีหลายประการ ดังนั้นเพื่อให้สามารถค้นหาองค์ความรู้ใหม่ที่ยังไม่ปรากฏว่าเป็นกลไกการดำเนินงาน กระบวนการการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทยในการเตรียมความพร้อมและสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่บัณฑิตนักบัญชีไทยและวิเคราะห์ปัญหาการเตรียมความพร้อมดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น งานวิจัยนี้จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดที่จำลองเป็นกลุ่มปัจจัยที่คาดว่าจะมีส่วนทำให้เกิดความพร้อมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามที่ปรากฏต่อไปนี้ นิยามศัพท์ และระเบียบวิธีวิจัยได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะกลไกการดำเนินงานของสถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมเตรียมความพร้อมและสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่บัณฑิตนักบัญชีไทยให้สามารถทำงานได้ในประเทศ และประชาคมอาเซียนให้ได้มากที่สุด ประชากรเป้าหมายที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้บริหารระดับหัวหน้าสาขาวิชาการบัญชี/หัวหน้าภาควิชาการบัญชีหรือคณบดีคณะที่มีสาขาวิชาการบัญชีเนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและดำเนินการการเตรียมความพร้อมนักศึกษาโดยตรง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ติดต่อขออนุญาตผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษารัฐและเอกชนในเขตภาคกลางจำนวนทั้งสิ้น 32 แห่ง (สถาบันอุดมศึกษาของรัฐระบบปิดจำนวน 15 สถาบัน ระบบเปิด 2 สถาบัน และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนจำนวน 15 สถาบัน) ซึ่งเขตภาคกลางถือเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาและมีมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทยหลายแห่ง คณะผู้วิจัยคาดว่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ และคณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร คณบดีและหัวหน้าภาควิชาดังกล่าวเป็นอย่างดีในการเข้าพบและสัมภาษณ์ ณ สถาบันอุดมศึกษาโดยใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที

การวิจัยครั้งนี้ควบคุมคุณภาพข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาโดยหัวหน้าคณะวิจัยทำหน้าที่ตรวจคำถาม ให้คำแนะนำ และสอดส่องดูแลการสัมภาษณ์ของทีมงานวิจัยแก่ทีมงานสัมภาษณ์ โดยทดสอบสัมภาษณ์คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีจนกว่าจะมีความเข้าใจในแบบสอบถามอย่างดี จึงให้ขยายจำนวนตัวอย่างมากขึ้น ซึ่งหน่วยการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ส่วนหน่วยในการวิเคราะห์ครั้งนี้คือระดับบุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารระดับหัวหน้าสาขาวิชาการบัญชี/หัวหน้าภาควิชาการบัญชีหรือคณบดีคณะที่มีสาขาวิชาการบัญชี

สำหรับข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกจะใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยอ่านข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการถอดเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึก เลือกคำสำคัญตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์โดยวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (Theme analysis) การวิจัยครั้งนี้ตระหนักถึงสิทธิและการป้องกันผู้ให้สัมภาษณ์จึงนำเสนอผลการวิจัยโดยไม่ระบุชื่อและสถานศึกษาที่ให้สัมภาษณ์ และได้ใช้ชื่อสมมติเป็นพยัญชนะไทยแทน เช่น มหาวิทยาลัย ก มหาวิทยาลัย ข มหาวิทยาลัย ค เป็นต้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย สำหรับการเปิดเสรี การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สามารถสรุปเป็นรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์กลไกการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

ด้าน	ลักษณะกิจกรรม	บทสัมภาษณ์มหาวิทยาลัย
การสนับสนุนของมหาวิทยาลัย	1. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในกลุ่มอาเซียน เช่น ไทย มาเลเซีย เวียดนาม กัมพูชา สิงคโปร์ ลาว	ก จ ช ฟ ภ ม ถ ฎ ฐ
	2. พัฒนาช่องทางการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น โครงการวารสารทางวิชาการเกี่ยวกับอาเซียน	
	3. จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาความรู้ของอาจารย์ผู้สอนผ่านโครงการสัมมนา อบรม ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ	ก ณ ฎ ฉ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์กลไกการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (ต่อ)

ด้าน	ลักษณะกิจกรรม	บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย
การสนับสนุนของมหาวิทยาลัย	4. แลกเปลี่ยนอาจารย์ในอาเซียนและจัดสรรทุนวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน 5. จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น การจัดตั้งศูนย์ภาษา ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ	ท ณ ท
การพัฒนาหลักสูตร	1. ปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยได้มีการพิจารณาถึงมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศประกอบการพัฒนาหลักสูตร 2. กำหนดให้มีการฝึกงาน/สหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของนักศึกษา 3. การรับรองหลักสูตรจากองค์กรวิชาชีพหรือหน่วยงานระดับนานาชาติ 4. สอดแทรกภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียน เทคโนโลยีสารสนเทศ ในหลักสูตร 5. สร้างความแตกต่างในหลักสูตรเพื่อดึงดูดความสนใจของนักศึกษา	ทุกมหาวิทยาลัย ฎ ณ ท น ป พ ย ก ข คง ด ต ถ ธ น ป ผ ฝ ฝ
การจัดการเรียนการสอน	1. เสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษในชั้นเรียนมากขึ้น 2. ประยุกต์เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนและเพิ่มความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน 3. สอนสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน 4. ประสพการณ์ตรงจากผู้เชี่ยวชาญช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหามากขึ้นและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้	ก จ ณ ช ฎ ต ร ข ค ช ฎ ย ร ฟ ก ข จ ก ง พ ผ ร
การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	1. จัดทบทวนความรู้ให้นักศึกษาที่มีผลการเรียนไม่ถึงเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ 2. นำแนวคิดเกี่ยวกับการออกค่าย เช่น ค่ายวิปัสสนา ค่ายอาสา ค่ายภาวะผู้นำ รวมถึงการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ การทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการสื่อสาร	ช พ ฐ ต ท ภ ก ค ภ พ
เครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการ	1. สร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงบริษัทสอบบัญชีขนาดใหญ่ Big 4 ในหลากหลายรูปแบบ เช่น ส่งนักศึกษาไปฝึกงาน/สหกิจศึกษา จัดแข่งขันกีฬา จัดโครงการประกวดต่าง ๆ เชิญผู้สอบบัญชีรับอนุญาต มาบรรยายพิเศษ	ก ข คง จ ฐ น บ
ปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย	1. ประเด็นปัญหาหลักคือด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษ 2. ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ 3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 4. ความรู้ด้านภาษี กฎหมายระหว่างประเทศ 5. การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพด้านการศึกษา	ข ง ณ ณ ฎ ฎ ฐ ม ต พ ผ ฝ พ ย ร ญ ฎ ฎ ฐ ฐ จ น ถ บ ญ ฐ ฐ

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์กลไกการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาและเตรียมความพร้อมสู่การแข่งขันในระดับอาเซียน

1. ด้านการสนับสนุนของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมีส่วนสำคัญในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านกลไกที่หลากหลาย เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในกลุ่มอาเซียน การพัฒนาช่องทางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การจัดสรรงบประมาณการพัฒนาความรู้ของอาจารย์ผู้สอน การจัดสรรทุนและงบประมาณเพื่อจัดหาสิ่งสนับสนุนที่เหมาะสม

ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในกลุ่มอาเซียน เป็นกลไกที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาให้มีความพร้อมในการออกไปสู่การแข่งขันในระดับอาเซียน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากบทสัมภาษณ์บางส่วนดังนี้

“ภาควิชาการบัญชีมีความร่วมมือกับประเทศบรูไน เพื่อคัดเลือกผู้เรียนกลุ่มหนึ่งไปทำกิจกรรมกับนิสิตที่ประเทศบรูไน ส่วนประเทศอื่น ๆ ใน AEC ที่มีการจัดแลกเปลี่ยนนักศึกษา เช่น มาเลเซีย กัมพูชา เวียดนาม สิงคโปร์” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ก)

“คณะบริหารธุรกิจก็มีการทำ MOU กับประเทศจีน และมีการแลกเปลี่ยนผู้เรียนระหว่างไทยและจีน โดยผู้เรียนจากจีนและไทยมาเรียนที่ไทย 2 ปี และไปเรียนที่จีน 2 ปี พอจบหลักสูตรได้รับปริญญาตรีที่จีนและไทย” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ข)

“มหาวิทยาลัยทำ MOU กับมหาวิทยาลัยต่างๆ หลายประเทศ มีการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนอาจารย์ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยในเวียดนาม กัมพูชา ในขณะเดียวกันก็มีการส่งนักศึกษาที่มาเรียนไปแลกเปลี่ยนเช่นกัน มหาวิทยาลัยทำ MOU กับมหาวิทยาลัยในลาว กัมพูชา เวียดนาม และยังร่วมเป็นเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี โดยมีการจัดประชุมวิชาการร่วมกัน และทำเป็นเวทีระดับนานาชาติโดยเชิญมหาวิทยาลัยใน AEC” มาร่วมด้วย (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย พ)

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยได้มีการพิจารณาถึงมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศประกอบการพัฒนาหลักสูตร การสอดแทรกภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียน เทคโนโลยีสารสนเทศ ในหลักสูตรเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับนักศึกษา และมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่กำหนดให้มีการฝึกงาน/สหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของนักศึกษา ซึ่งมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เห็นว่าวิชาฝึกงาน/สหกิจศึกษาเป็นวิชาที่มีประโยชน์ช่วยให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนในการปฏิบัติงานจริงจึงควรกำหนดให้วิชาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

นอกจากนี้การรับรองหลักสูตรจากองค์กรวิชาชีพหรือหน่วยงานระดับนานาชาติสามารถใช้เป็นเครื่องมือในคุณภาพการจัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นถึงการพัฒนานักศึกษาให้มีความพร้อมที่จะสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากบทสัมภาษณ์บางมหาวิทยาลัย ดังนี้

“คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาระดับสากล AACSB International (The Association to Advance Collegiate Schools of Business) จากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับการรับรองหลักสูตรทั้งคณะเป็นเวลา 5 ปี ทั้งระดับปริญญาตรี

ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งเมื่อนำกรอบคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยไปเทียบกับเคียงกับของ ACCSB ก็ครอบคลุมทุกประเด็น แสดงว่า คนเก่ง คนดี ของโลก ไม่ต่างกัน การพัฒนาจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ก)

“คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ยังได้รับการรับรอง European Quality Improvement System (EQUIS) อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นโครงการประกันคุณภาพระดับโลกของมูลนิธิเพื่อพัฒนาด้านการจัดการแห่งยุโรป หรือ European Foundation for Management Development (EFMD) ถือได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาด้านบริหารธุรกิจแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานทั้งระดับปริญญาตรี-โท-เอก จากกรรมการประเมินคุณภาพ EQUIS Review Committee โดยมีการตรวจเข้มโดยใช้มาตรฐานเดียวกับมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับนานาชาติในทุกๆ ด้าน อาทิ ด้านคุณภาพของอาจารย์ นักศึกษา ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนที่มีความทันสมัย ด้านงานวิจัยมีมาตรฐานที่ดี” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ข)

“มหาวิทยาลัยได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงกับ CIMA ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าร่วมสอบของ CIMA ในช่วงปีการศึกษาสุดท้าย หากสอบผ่านผู้เรียนจะได้รับประกาศนียบัตรด้านการบัญชีเพื่อการบริหาร (Diploma in Management Accounting) เพิ่มเติมจากปริญญาของมหาวิทยาลัย และเป็นการก้าวไปข้างหน้าในการเตรียมตัวได้เป็น CIMA member และ CGMA ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการเข้าสู่ตลาดแรงงานในประเทศและต่างประเทศ” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ค)

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

กลไกสำคัญที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่นำมาใช้เพื่อพัฒนาความพร้อมนักศึกษาให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติมีหลายประการ ได้แก่ การเสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษ การประยุกต์เทคนิคการสอนที่หลากหลาย การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพโดยตรง ซึ่งการเสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษเป็นปัจจัยสำคัญที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญและพยายามสร้างกลไกการเรียนการสอนเพื่อแทรกเสริมทักษะภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่นใน AEC ในชั้นเรียนให้มากขึ้น

“มหาวิทยาลัยมีนโยบายให้ทุกหลักสูตรทุกคณะที่จัดสอนเป็นภาษาไทย อย่างน้อยต้องมี 1 รายวิชาต้องจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ 100% สำหรับภาควิชาบัญชีกำหนดให้สอนวิชา “บัญชีบริหาร” เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อฝึกให้ใช้ภาษาอังกฤษรองรับการเข้าสู่ AEC” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ก)

“คณะบัญชีกำหนดเป้าหมายที่จะใช้ Bilingual โดยใช้หนังสือบัญชี สื่อการสอน และ แบบฝึกหัดเป็นภาษาอังกฤษ วิชาใดพร้อมก็สอนภาษาอังกฤษ 100% การพัฒนาภาษาอังกฤษพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ต)

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังเร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยประยุกต์เทคนิคการสอนที่หลากหลายในการเรียนการสอน เช่น Creativity-based Learning Model, Problem-based Learning (PBS), Activity-based Learning (ABL) โดยการใช้กรณีศึกษา สถานการณ์จำลองและกิจกรรมประกอบการเรียนต่าง ๆ ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนและเพิ่มความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากบทสัมภาษณ์บางแห่งได้ดังนี้

“การเรียนการสอน มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในทุกรายวิชาใช้รูปแบบสอนแบบกรณีศึกษา และปัญหาเป็นหลักในการเรียนรู้ มีประสบการณ์ดูงานจากธุรกิจจริง การแข่งขันเกมส์ บัญชีวิเคราะห์การลงทุน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการรายงานผลการดำเนินงาน” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ม)

“เปลี่ยนวิธีการสอนแบบ Passive Learning ไปเป็นการสอนแบบ Active Learning เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การสอนแบบ Creativity-Based Learning Model: CBL ได้แก่ Problem-Based Learning : PBL, Activity-based Learning : ABL มหาวิทยาลัยมีการอบรมเทคนิคการสอนและ ถือเป็นนโยบาย ให้ลด ละ เลิก การสอนแบบบรรยายอย่างที่เคยทำมา” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ย)

4. ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

พบว่า มหาวิทยาลัยมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาด้านความรู้และด้านทักษะที่จำเป็นแก่นักศึกษาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทบทวนความรู้ให้นักศึกษาที่มีผลการเรียนไม่ถึงเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ การออกค่ายเช่น ค่ายวิปัสสนา ค่ายอาสา ค่ายภาวะผู้นำ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของนักศึกษา

“ผู้เรียนที่เข้ามาเรียนส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ที่มากพอ ในวิชาบัญชีขั้นต้นจะต้องวางพื้นให้แน่น โดยสอนในชั้นเรียน นัดเรียนเพิ่มเติม นัดติวพิเศษ จัดโครงการที่สอนน้อง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ และทำบัญชีขั้นต้นได้” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ช)

“คณะ/ภาควิชาเชิญผู้ที่มีภูมิความรู้และเป็นคนดีจากภายนอกมาถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ยังจัดทำโครงการแลกเปลี่ยนความดีในมุมมองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนส่งคลิปประกวดนำเสนอความดีที่ตัวเองทำ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองความดี ในรอบตัดสินได้เชิญคนดีที่ผู้เรียนศรัทธา ถือเป็นแบบอย่าง เช่น คุณสุรภ elligภัย คุณวรรณสิงห์ ประเสริฐกุล คุณประภาส ชลศรานนท์ คุณบอย โกสิยพงษ์ เป็นต้น มาตัดสิน” (มหาวิทยาลัย ก)

5. ด้านเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการ

พบว่า มหาวิทยาลัยมีการเตรียมความพร้อมโดยสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชนมากขึ้นและมีความร่วมมือในหลากหลายรูปแบบเช่น ส่งนักศึกษาไปฝึกงาน/สหกิจศึกษา จัดแข่งขันกีฬา จัดโครงการประกวดต่าง ๆ เชิญผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจาก Big 4 มาบรรยายพิเศษในชั้นเรียน

6. ด้านปัญหาการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยสำหรับการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

พบว่า ประเด็นปัญหาหลักคือด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ด้านภาษี กฎหมายระหว่างประเทศ และการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพด้านการศึกษา ตามลำดับ

“จุดอ่อนของผู้เรียนบัญชีสำหรับประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านภาษาอังกฤษ และบางที่ผู้สอนเองก็มีปัญหาในภาษาอังกฤษเหมือนกัน โดยอาจจะเข้าใจตำราแต่การสื่อสารทำไม่ค่อยได้เนื่องจากบุคลิกของคนไทยที่ไม่ใช่นักแสวงหาความรู้ ซึ่งผู้สอนก็ต้องบอกให้ผู้เรียนว่าต้องรู้จักนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาที่เรียน” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ฉ)

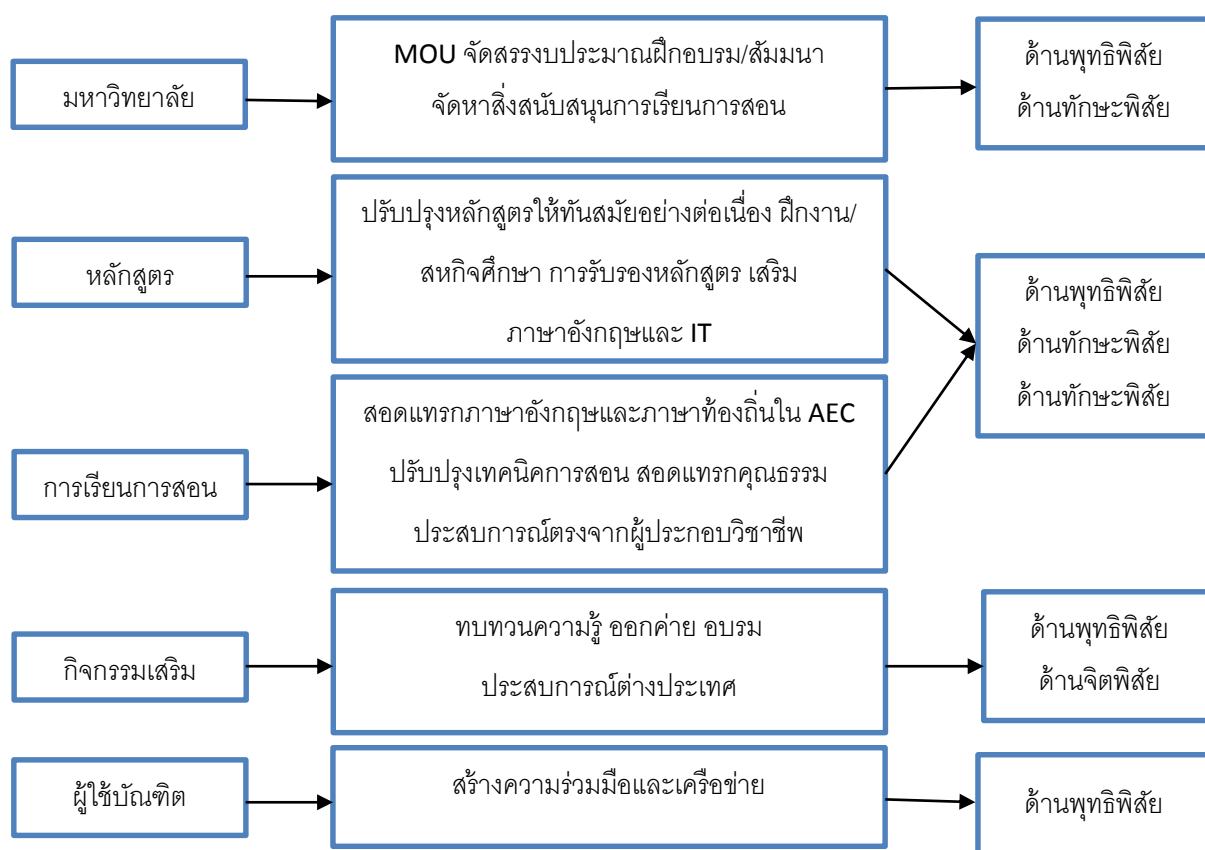
“จุดด้อยของการเรียนบัญชีในปัจจุบันคือ ตำราภาษาไทยมากขึ้น ผู้สอนใช้ตำราภาษาอังกฤษน้อยลง ทำให้ให้นักบัญชีขาดความรู้ด้านศัพท์ทางวิชาชีพ” (บทสัมภาษณ์ มหาวิทยาลัย ข)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของ AEC และเตรียมความพร้อมสู่ AEC โดยใช้กลไกที่หลากหลายผ่านการส่งเสริมและพัฒนาของมหาวิทยาลัย หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมเสริม และผู้ใช้บัณฑิต เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้ง 3 ด้านคือด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย

และด้านทักษะพิสัย ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1976) โดยมุ่งส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ในด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงินและมาตรฐานการสอบบัญชี การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ จรรยาบรรณวิชาชีพและกฎหมายข้อบังคับของแต่ละประเทศตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสภา วิชาชีพบัญชี (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557) ส่วนประเด็นปัญหาที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่กังวล มากที่สุดคือทักษะการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาที่สามในการสื่อสารเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้ ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีไทย มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม และ ชมพูนุช โกสลา กร เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2552); รจนา ชุนแก้ว และ มัทนชัย สุทธิพันธ์ (2558) ว่าอุปสรรคในการเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียนและจุดอ่อนสำคัญของแรงงานไทยคือ ภาษาอังกฤษ จึงต้องเร่งพัฒนาและส่งเสริมทักษะด้าน ภาษาอย่างเร่งด่วน

จากการวิเคราะห์โดยใช้ Theme analysis โดยจัดกลุ่มคำสำคัญเช่น มหาวิทยาลัย หลักสูตร การจัดการ เรียนการสอน กิจกรรมเสริม ผู้ใช้บัณฑิตกับข้อเท็จจริงที่พบจากบทสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปว่ากลไก การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาใช้มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมนักศึกษาด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและ ทักษะพิสัย ดังรูปภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาและการเรียนรู้ของนักศึกษา

ข้อจำกัดของการวิจัย

การเลือกตัวอย่างในการเก็บข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่สามารถใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ แม้ว่าคณะผู้วิจัยจะได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร คณบดีและหัวหน้าภาคของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง แต่ การยินยอมให้สัมภาษณ์เป็นสิทธิของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เฉพาะผู้ที่ยินยอมให้สัมภาษณ์เท่านั้น ทำให้ลักษณะของตัวอย่างและข้อมูลที่ได้มีลักษณะค่อนข้างเจาะจงและอาจไม่สะท้อนภาพของ

สถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยทุกแห่ง อย่างไรก็ตามจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้ที่ไม่ยินยอมให้ข้อมูลมีอยู่ไม่เกินร้อยละ 5 ของผู้ที่คณะวิจัยเข้าไปทาบถามขอสัมภาษณ์ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความลำเอียงในจุดนี้มีน้อย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ มหาวิทยาลัยหลายแห่งที่มีความพร้อมทั้งด้านหลักสูตรที่ทันสมัย ได้รับการรับรองจากองค์กรวิชาชีพและองค์กรระดับสากล การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การจัดการกิจกรรมเสริมที่น่าสนใจ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับสถานประกอบการ สามารถเป็นต้นแบบและเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาศักยภาพให้กับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพไทย คือ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ นอกจากนี้สิ่งที่มหาวิทยาลัยต้องทำมากขึ้น คือ การกระตุ้นแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้ตื่นตัว และเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปและเร่งพัฒนาทักษะและความสามารถที่จำเป็น และสำคัญต่อการแข่งขันในระดับสากล อันได้แก่ ความรู้ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ทักษะในการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย ควรมีการศึกษาเชิงลึกในการสร้างความร่วมมือเชิงวิชาการที่เป็นรูปธรรมระหว่างกลุ่มมหาวิทยาลัยทั้งใน และกลุ่มประเทศในเขตอาเซียนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาความสามารถการเป็นนักบัญชีอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

- รจนา ขุนแก้ว และมัทนชัย สุทธิพันธุ์. (2558). ความพร้อมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลาสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *Journal of Management Sciences*, 32(1), 37-63.
- วลัยลักษณ์ สุวรรณวลัยกร และ มนวิภา ผดุงสิทธิ์. (2556). ความคาดหวังและความพร้อมของวิชาชีพสอบบัญชีไทยในการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 9(25), 35-49.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2555). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน. สืบค้นจาก <http://research.mol.go.th/2013/rsdat/prg/eachview.php?okey=NGDKON4>
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557), *FAP Newsletter AEC: ฉบับที่ 1-48*. สืบค้นจาก <http://www.fap.or.th/index.php?lay=show&ac=article&id=539692073&Ntype=44>
- สุบิน บุระรัช และคณะ. (2554, ธันวาคม). ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย(สสอท.)*, 17(2), 1-15.
- อภิญา เลื่อนฉวี. (2553). เคลื่อนย้ายแรงงานเสรีในอาเซียน: ผลกระทบอย่างไรต่อไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 8(3), 77-89.
- อรรถิพย์ ราชภูริณิยม และ ชมพูนุท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์. (2552). *แนวโน้มตลาดแรงงานไทยในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.
- Annisette, M. (2000). Imperialism and the professions: the education and certification of accountants in Trinidad and Tobago. *Accounting, Organizations and Society*, 25, 613-659.

- Association of Southeast Asian Nations. (2012) **ASEAN VISION 2020**. Retrieved from http://asean.org/?static_post=asean-vision-2020
- Biggs, J. (2003). **Teaching for quality learning at university** (2nd ed.). Buckingham: Open University Press/Society for Research into Higher Education.
- _____, & Tang, C. (2007). **Teaching for quality learning at university: what the student does** (3rd ed.). Open University Press/Society for Research into Higher Education.
- Birkett, W. P., & Even, E. (2005). Control of accounting education within Australian universities and technical colleges 1944-1951: a uni-dimensional consideration of professionalism. **Accounting, Business & Financial History**, 15(2), 121-143.
- Bloom, B. S. (1976). **Human characteristic and school learning**. New York: McGraw-Hill.
- Grigg, D. B. (1977). E. G. Ravenstein and the "Laws of Migration", **Journal of Historical Geography**, 3(1), 41-54.
- Johnson, T. J. (1982). **The state and the professions: peculiarities of the British, in Social class and the division of labour: essays in honour of Ilya Neustadt**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. **Demography**, 3(1), 45-47.
- Perera, M. H. B. (1989). Accounting in developing countries: a case for localized uniformity. **The British Accounting Review**, 21(2), 141-157.
- Pholkeo, C. (2013). **An examination of the emergence and development of the accountancy profession in developing countries: The case of the Kingdom of Thailand 1948-2010**. (Doctoral dissertation, RMIT University, Melbourne, Australia).
- West, B.P. (2003). **Professionalism and accounting rules**. New York: Routledge.
- Yapa, P. (2000). University-profession partnership in accounting education: the case of Sri Lanka. **Accounting Education**, 9(3), 297-307.